

На самому-самому початку...

Передмова до українського видання

...БУВ ЧЕРВЕНЬ 1976 РОКУ. Террі Пратчетту двадцять вісім, він понад десять років професійно займається журналістикою; і місяця не минуло, як вийшла друком його друга книжка – не дуже науковий, але фантастичний роман «Темний бік Сонця». Нілу Гейману п'ятнадцять років, він навчається у лондонській школі і не має жодної публікації. Поки що.

Шостого червня в британській, а трохи згодом в американській прокат виходить фільм жахів «Передвісник», або ж «Знамення», або ж «Омен», як його називали гугняві перекладачі дев'яностих. З бюджетом у 2,8 мільйони доларів він збирає майже шістьдесят один, а також отримує «Оскар» за музику і низку нагород рангом нижче. Це похмура історія без початку і кінця: у Римі сатаністи вбивають новонародженого сина американського посла, аби той всиновив маленького Дем'єна – самого Антихриста. Читачі «Добрих передвісників» знайдуть у стрічці багато знайомого (або ж у книзі, якщо вони дивилися фільм раніше): не лише американця, але й пожежу в пологовому будинку, і зловісну няньку з великим собацюрою, і...

Купити книгу на сайті kniga.biz.ua >>>

Фільм закінчується на тому, що посол, намагаючись вбити малого Антихриста, гине сам: чекайте на продовження. І воно не забарилося: 1978 року вийшла друга серія («Дем'єн»), згодом третя («Остання битва»), де поріддя Сатани нарешті порішили кинджалом, а Ісус ізнову народився на Землі – звісно, у Великобританії, як і годиться справжньому джентльмену.

Гріх було не написати пародію, і якийсь журналіст-початківець Гейман надіслав Пратчеттові початок оповідання, з яким не знав що робити...

Немає сенсу переказувати те, що самі автори розповіли у передмові та додатках до роману: як від задуму вони просувались до книжки, що з того часу витримала понад тридцять перевидань лише англійською мовою.

Переказувати сенсу немає, але дещо додати можна.

Як кажуть самі автори, «в ті часи Ніл Гейман був за ледве Нілом Гейманом, а Террі Пратчетт був не більш як Террі Пратчеттом» – звісно, з перспективи сьогодення, коли вони вже давно «сам Гейман» і «сам Пратчетт». Помилкою було б сприймати ці слова цілком всерйоз і вважати, що у травні 1990 року, коли «Добрі передвісники» з'явилися на полицях магазинів, автори роману були зовсім нікому не відомими. Точніше було б сказати, що обидва досягли переламної точки своєї кар'єри, хоча, можливо, про це і не здогадувались.

Гейман: в активі книжка про «Дюран Дюран», написана лише задля грошей, і книжка про Дугласа Адамса, написана з любові до «Путівника по Галактиці»; десяток оповідань; кілька блискучих коміксів, у тому числі – щойно закінчена друга сюжетна лінія графічного роману «Сендмен». Пізніше Гейман згадував: коли, всупереч усім шансам, «Сендмена» не закрили після першого ж року, він міг продовжити історію оповіддю про Люцифера, який полишає пекло, – або написати щось

зовсім інше, дивне і моторошне, де володар Царства Снів з'являтиметься лише на периферії подій. Він обрав другий, ризикований варіант – і виграв: наклади коміксу чимдалі зростали, і Гейман зрозумів, що тепер точно може розказати історію Князя Історій так, як сам хоче, від початку і до кінця. У 1991 році «Добрі передвісники» увійдуть до короткого списку «Всесвітньої премії фентезі» і не отримають її, але нагорода все ж таки дістанеться Гейману в іншій номінації: його *комікс* «Сон літньої ночі» (20-й випуск «Сендмена») отримає премію як найкраще *оповідання*. Скандал це викликало такий, що правила присудження «ВПФ» одразу змінили. А ще – того ж вечора, після вручення нагород, Гейман побачить падаючу зірку, і в його голові одразу виникне задум роману «Зоряний пил»...

Пратчетт навесні 1990 року – автор уже восьми романів про Дискосвіт. Не всі читачі і не всі критики помітили це тоді, але «Дискосвіт» (разом із черепахою і слонами) повільно рухався від легковажної і непоштивої пародії на класику та епігонів фентезі до цілком серйозної та проникливої, хоча й незмінно іронічної, розмови про людину і людяність. Власне, перший безумовний шедевр Пратчетта – роман «Варта! Варта!», що вийшов наприкінці 1989 року, і став незаперечним свідченням цього.

Геймана краще знали в Америці, Пратчетта – у Великобританії. Саме тому на обкладинці американського видання авторів позначено як «Н. Г. і Т. П.», а в англійському порядок зворотний (як і в більшості перекладів; читачі українською мають вибір між двома обкладинками). «Насправді ж, – казали письменники, загадково посміхаючись, – усі знають, що книжку *насправді* пише той, чие ім'я стоїть другим...».

Професійних заздрощів не було і сліду: Гейман на той час не збирався писати інші романи; Пратчетт ніколи

не любив комікси («...вони обіцяють дати більше, ніж книга чи фільм, а дають менше»). Втім, обидва визнали, що Гейман міг би написати роман про Дискосвіт, а Пратчетт – комікс про Сендмена. Поганий роман і поганий комікс – цього вони теж не приховували, – але ніхто інший і на таке не спромігся б. Їхні мізки працювали не однаково, не синхронно, але подібно.

Найбільша відмінність між ними, мабуть, у тому, що Гейман ніколи не любив своїх героїв (за винятком хіба що персонажів «Пісочного чоловіка») і використовував їх як пішаків на вигадливих шахівницях, а для Пратчетта, вочевидь, вони були реальними і близькими. Тож не дивно, що саме Гейман у «Добрих передвісниках» відповідав за Чотирьох Вершників Апокаліпсису і опаришів-людожерів, а Пратчетт писав про дітей і змусив співавтора («під дулом револьвера») воскресити тих, кого той убив. А втім, одна з найкумедніших реплік малого Адама-Антихриста належить саме Гейманові (про динозавра та ковбоїв на космічному кораблі; дочитаєте – згадаєте). Пратчетт спеціально подзвонив другові, аби зізнатись, як реготав над цим рядком, який Гейман вставив у діалог, повністю написаний колегою.

Але за цим веселим Апокаліпсисом, життєствердним Кінцем Світу і бадьорим Пришестям Антихриста стоїть дещо не зовсім очевидне.

У лютому 1991 року Гейман і Пратчетт приїхали до Сан-Франциско з автограф-туром «Добрих передвісників», пішли, за звичаєм, до книгарні – та спізналися на прямий радіоэфір. На сорок хвилин. Із шістдесяти. Пратчетт, як згадував Гейман, був «білим від люті – жмуток шаленства, не спрямованого ні на кого конкретно. Я, здається, сказав щось на кшталт – ну, все ж непогано закінчилося, це не кінець світу, не варто так гніватись».

Террі поглянув на мене. Тоді сказав:

— Не слід недооцінювати цей гнів. На цьому моторі й виїхали „Добрі передвісники“.

Здавалося б — де в романі гнів, шал і лють? Не так у романі, як за ним. Гнів на людей за те, що вони такі... люди. Гнів, який народжує співчуття, розуміння і гумор — справжній гумор, а не пустопорожній стьоб. Роман присвячено Честертону — тому самому Честертону, який колись сказав: парадокс — це істина, що встала догори дригом, аби її помітили. У «Добрих передвісниках» догори дригом ставлять увесь світ, щоб у фіналі спростувати зловісні передбачення Орвелла і Єйтса: майбутнє — це не чобіт, що топче обличчя людини; це кросівок хлопчика, який повертається додому.

Все було сказано: можливо, це одна із причин, чому Гейман і Пратчетт так і не написали продовження роману. А ідея була — і була навіть назва: «668. Сусід Звіра»*. Але у кожного були свої справи, свої проекти... «Будь-який сиквел, який ми напишемо, стане гіршим, ніж той, який ми не написали», — розсудливо зауважив Пратчетт. Ні, ця історія не мала перетворитись на серіал.

Проте зрештою перетворилась. Всі ми — «усі-всі ми», як казав Кролик із «Вінні-Пуха», чекаємо на телесеріал Бі-Бі-Сі за цим романом (Кроулі — Девід Теннант, Азирафаїл — Майкл Шин, режисер — Дуглас Маккіннон, який раніше працював над «Джекїллом», «Доктором Хто» і «Шерлоком»). А спроба ця не перша — аж ніяк не перша.

Багато років узятись за екранізацію мріяв Террі Гілліам: він навіть придумав, як зберегти у фільмі підрядкові примітки. Подейкували, що демона мав зіграти Джонні Депп, а янгола — Робін Вільямс, але, здається,

* «668: *The Neighbour of the Beast*». Якщо Звір живе в будинку № 666 (а це, як відомо, Число Звіра, *the Number of the Beast*), то його сусід, відповідно, — у № 668.

це лише чутки. Ще раніше фільм намагалася поставити компанія *Sovereign*, і Пратчетт розлютився, коли побачив, на що хочуть перетворити книгу («дія в Америці, ніяких Чотирьох Вершників... о боже...»). Дійшло до того, що співавтори ледь не посварилися. Гейман вважав: якщо вони залишаться, так би мовити, «на борту цього потяга», то, ймовірно, зможуть стати за кермо. «Це потяг! Він їде колією!» – волав Пратчетт. («*Вагонные споры – последнее дело...*»). На щастя, все це закінчилося нічим. Були, втім, любительські театральні постановки і одна на радіо (автори роману зіграли там двох епізодичних копів, яких, дуже доречно, звали Ніл і Террі).

За кілька років до смерті Пратчетта вони домовились, що напишуть сценарій телефільму разом. Не склалося. Після 12 березня 2015 року, коли автор Дискосвіту пішов у вічність, Гейман категорично відмовлявся навіть думати про сценарій – але виявилось, що сер Террі це передбачив і заздалегідь написав Нілові листа з проханням узятися за цю роботу.

І Гейман узявся.

Сподіватимемось на краще, але чим би не виявився серіал, – книзі це не зашкодить. Ось же вона, перед вами.

Михайло Назаренко

Переднє слово

ЛЮДИ ЗАПИТУЮТЬ: РОЗКАЖІТЬ, як ви писали «Добрі передвісники»?

Відповідаємо: ми були хлопці прості. Та й зараз такі. А це була просто робота на літо. Ми чудово провели час, розділили гроші по-чесному і заприсяглися більше так не робити. Ми не думали, що ця штука перетвориться на щось важливе.

В якомусь сенсі, і досі не перетворилася. «Добрих передвісників» написало двійко людей, не надто на той час відомих – хіба що в тісному колі поціновувачів. Ці двоє навіть не були певні, що книжка продаватиметься. І в будь-якому разі, вони й не здогадувалися, що стануть авторами книжки, яка найчастіше потерпатиме від різноманітних халеп. (Повірте: ми підписали величезну кількість примірників, які тонули у ванній, набували підозріливо брунатного кольору, були сто разів заклеєні скотчем... одного разу ми навіть підписали купку окремих сторінок у пластиковому пакеті. З іншого боку, нам також якось зустрівся чоловік, чий примірник у м'якій обкладинці покоївся на оксамитовій подушечці у спеціально змайстрованій скриньці з горіхового дерева,

оздобленій срібною філігранню. На кришці скриньки були срібні руни. Ми вирішили не розпитувати). Невеличка порада: немає нічого поганого в тому, щоб попросити автора розписатися на вашій руці. Проте бігти потім у найближчий тату-салон і, повернувшись за півгодини, пхати авторові під носа почервонілий результат – не найкраща ідея.

Ми й не думали, що побуваємо в турах, що виявляться курйозними навіть на наш доволі невибагливий погляд. Ми підписували книжки і говорили про гумор в п'ятнадцятисекундних перервах між повідомленнями про страхітливу ситуацію із захопленням заручників у місцевому «Бургер-кінгу»; у нас брав інтерв'ю непідготовлений нью-йоркський радіоведучий, котрому, певно, не розповіли, що «Добрі передвісники» – це те, що професійною мовою письменників зветься «художньою літературою»; нас перед прямим ефіром вельми суворо наставляли щодо вживання ненормативної лексики, адже «ви, англійці, весь час погані слова використовуєте».

Насправді жоден із нас не зловживає подібною лексикою, тим паче на радіо. І все одно – вийшло так, що всю наступну годину ми говорили короткими реченнями і ретельно підбирали слова, намагаючись уникати погляду один одного.

А читачі й читачки? Боже їх благослови. Ми підписали вже, певно, сотні тисяч примірників. Інколи книжки були зачитані майже до повної дезінтеграції. Якщо нам приносили на підпис новенький примірник, то це означало лише, що попередні п'ять були «позичені» друзями, знищені ударом блискавки або з'їдені термітами на Суматрі. Ми вас попередили. О, здається, бібліотека Ватикану теж зберігає копію. Принаймні хотілося б так думати.

Ми добре провели час. І це досі триває.

ДОБРИ

передвісники

*Автори хотіли б
приєднатися до демона Кроулі
і присвятити цю книжку
Г. К. ЧЕСТЕРТОНУ —
людині, яка знала,
що відбувається*

Купити книгу на сайті kniga.biz.ua >>>

Купити книгу на сайті kniga.biz.ua >>>

Спочатку...

...БУВ ЧУДОВИЙ ДЕНЬ.

Щоправда, чудовими були всі дні. Їх набігло вже трохи більше семи, та негоду ще не створили. Втім, на сході від Едему хмари вже купчилися та натякали, що скоро почнеться перша гроза—і що буде вона нічогенькою.

Янгол Східних Воріт підняв над головою крила, щоб захиститися від перших крапель дощу.

—Вибач,—ввічливо перепитав він.—То про що ти казав?

—Я сказав, що це було повне фіаско,—просичав змій.

—А. Точно,—кивнув янгол, якого звали Азирафаїл.

—Як на мене, це було аж надто жорстко. Перше порушення і все таке. І взагалі, що аж такого жакливого у вмінні розрізняти добро і зло?

—Ну, у цьому *мусить* бути щось погане,—промовив Азирафаїл таким тоном, ніби сам не може осягнути логіки подій і дуже з цього збентежений,—Інакше *ти* не мав би до цього стосунку.

—Мені просто наказали піднятися сюди й наробити клопоту!—пояснив змій, якого звали Кров-Лий, хоча він

розмірковував над тим, аби це ім'я змінити. Кров-Лий, гадав він, йому геть не пасувало.

– Авжеж. Але ж ти демон. Не певен, що ти в принципі здатен чинити добро, – продовжив Азирафаїл. – Це у твоєму естві, ну, ти розумієш. Природа. Тільки не ображайся.

– Але, погодься, було в цьому щось театральне, – наполягав Кров-Лий. – Створити це Дерево, та ще й повісити табличку з отакенними літерами «Не чіпати»! Достатньо прозорий натяк, еге ж? Хіба не можна було виростити його на вершині високої гори чи просто за мільйон кілометрів? Змушує задуматися, що там у Нього за план насправді.

– Краще про це навіть не міркувати, – похитав головою Азирафаїл. – Я завжди кажу: незбагненне не збагнеш. Є Добро і є Зло. Якщо ти чиниш Зло, коли тобі кажуть чинити Добро, то заслуговуєш на покарання. Ну...

І так між ними запала ніякова мовчанка; вони сиділи та спостерігали за тими першими краплями дощу, що взялися барабанити по квітах.

Зрештою, Кров-Лий запитав:

– Слухай, а в тебе ж був полум'яний меч?

– Ну... – винуватий вираз промайнув обличчям янгола, а потім повернувся й загніздився на ньому.

– Був, еге ж? – допитувався Кров-Лий. – Полум'янів як зараза.

– Ем... Ну...

– Я ще думав щоразу, як бачив цю штуківину: «Який крутий у Азирафаїла меч».

– Ну, так, але...

– Загубив, га?

– Ні! Ні, ти що! Ну, не те щоб. Радше...

– Так?

Вигляд у Азирафаїла був жалюгідний.